

Gesichtspunkten behandelt werden. Überall begegnet uns hier die Frage nach »gegenseitiger Rücksichtnahme«, was zu einem Schlagwort der internationalen Vogelschutzbewegung werden wollte. Oslo, im März 1930.

NORVÉGIA MADÁRVILÁGÁRÓL

Írta: BROCH HJALMAR (Oslo)

AZ APRÓ énekeseket, a hasznos rovar-
evőket, Norvégia keményen dolgozó
földműves népe nem nélkülözheti. Ezek-
nek fontosságát az évente Norvégiát
látogató turisták sokasága föl nem becsül-
heti, mert rendszeren csupán az ország
partvidékét látogatja. Számukra Norvégia
a tengeri madarak és a madárhegyek or-
szága. Ez utóbbiak valóban nagyon jel-
lemzők Norvégiára. Míg egy részüket
kecses sirályok ezrei hópelyhekként röp-
ködik körül, addig másokon ezernyi,
sőt milliónyi alka és lumma tanyázik,
a magasban pedig gyönyörű rétisaspár
kering. Valóban felejthetetlen látvány!
A partmenti szigetek körül ott evez a
dunnaréce, nyár derekán apró pelyhes
fiókáival. Fészkelő telepeire ember addig
nem léphet, míg a dunnaréce le nem
tojta tojásait. Ilyenkor már megtűri az
embert s a fészken ülő tojót meg is simo-
gathatjuk. A tojások egy részének el-

szedése után a récék csakhamar kiegészítik fészkeiket. A szegény partmenti lakók számára a tengeri madarak tojásai-
nak és húsának nagy gazdasági jelentő-
sége van. Néhány helyen túlságosan ki-
fosztották a telepeket s ennek követke-
zésben a fészkelők onnan eltűntek. A rend-
kívül gyorsan és erősen fejlődő emberi
technika folyton növekvő veszéllyel fe-
nyegeti a madárságot. A ragadozómadar-
ak megtizedelése elméletileg azzal kecsegtetett,
hogy a vadászható madarak állománya
rendkívüli mértékben fölszaporodik. Az
eredmény azonban azt mutatta, hogy ezzel
csak a káros fajok, pl. varjak szaporodtak
el s különféle madárbetegségek léptek föl.
Az ornithologusoknak ezeket a jelenségeket
tüzetesebben kell tanulmányozniuk. Meg kell
állapítani, hány ragadozómadarat kíván meg
egy adott terület. Ezeket a vizsgálatokat az
egyes országok egymástól függetlenül
végezhetik, a vonuló madarak védelme
azonban már nemzetközi feladat.

A PARUS MAJOR GYŰRÜZÉSÉRŐL

Írta: PAWLAS GYULA

(1 fényképpel)

A PARUS major igen gyakori előfordulása folytán egyike kertgazdasá-
gunk és erdőgazdaságunk leghasznosabb ingyen munkásainak, miért
is annak különös védelme és megfigyelése nagyobb figyelmet érdemel.
A madarak szakszerű védelmének és megfigyelésének titkaiba 22 esztendő
előtt vezetett be a századomhoz egyhavi fegyvergyakorlatra bevonult tartalékos
hadapródormester, később tartalékos hadnagy Schenk Jakab, akkoriban a M. Kir.
Madártani Intézet adjunktusa. A madarak megfigyelésének szeretetét velem annyira
megkedveltette, hogy buzgóságom elismerésül már egy évre rá a Madártani
Intézet akkori vezetője, az áldott emlékü Herman Ottó kinevezett a M. Kir.
Madártani Intézet rendes megfigyelőjévé. Még élénken emlékezetemben van, hogy
egyszer családommal meglátogatva a Madártani Intézetet, két 4—5 éves kis fiam
az öreg úr ölében ülve fülébe kiáltotta az ő könyvéből betanított hasznos madarak

latin neveit. Feleségemet pedig megdicsérte, hogy az akkori divathóbortnak nem hódolva, nem viselt a kalapján madártetemet.

A hasznos madarak világában a cinegefélék kötötték le figyelmemet, mert hamarosan meggyőződtem arról, hogy ezek gyümölcskertemnek leghasznosabb ingyen munkásai. Több kérdés merült fel előttem, amelyre választ megfigyeléseimből vártam, többek között hány évig él egy cinege? Mily messze barangol el szülőhelyéről? Fészkel-e keltése helyén? Sajnos, megfigyeléseimet félbeszakította a világháború s így némiképen csak a harmadik kérdésre kaptam nem egészen autentikus választ, amire még visszafogok térni.

A cinegék megfigyelését 1907-től a világháború kitöréséig Eperjesen 3 és fél kat. hold kiterjedésű gyümölcsöskertemben végeztem, ahol 60 drb. különféle, de főképen Berlepsch-féle mesterséges madárodvak voltak elhelyezve, 1921 óta sas-halomi kis kertemben.

Két gyűrűzött széncinege a téli etetőn.
Beringte Kohlmeisen am Winter-Futterplatz.
(Phot. Pawlas Gy.)

1907-től a háború kitöréséig kereken 600 cinegét gyűrűztem meg. Eleinte egyszerű, a kanári madár tenyésztésénél szokásos, csak egyszerű számmal (1—100) ellátott gyűrűkkel. Csak 1909-től használtam a M. Kir. Madártani Intézet gyűrűit.

A téli etetést már kora ősszel megkezdtem, hogy a szerte csatangoló cinegéket mindig terített asztallal kertemhez kössem. A cinegék gyűrűzését nyáron és télen eszközöltem. Nyáron a fészkelő madárodvakban levő fiatalokat, télen az etetőn megjelenő öregeket gyűrűztem. Ezen célra a szobám ablaka előtt egyméternyire felállított etető úgy volt berendezve, hogy egy megfelelő alakú és nagyságú kalitka nyílását a szobámból tetszésem szerint elzárhattam, vagy kinyithattam. Az egyszer megfogott és meggyűrűzött cinege másodszor már óvatosabban közeledett az etető nyílásához és bizalmatlan volt, de az éhség és az etetőben elhelyezett mindenféle jó: madárkalács, kender- és napraforgómag, faggyú és néha sajtdarabkák stb. a bizalmatlanságot csakhamar leküzdötték. Hogy ugyanazt a cinegét ismételtelen meg ne fogjam és az először megjelenőt könnyen felismerjem, farka végéből a két szélső fehér toll kivételével egy—két milliméternyit levágtam. A két fehér farktoll könnyen felismerhetővé tette, hogy ez a madár a tél folyamán már kézben volt. Azonkívül minden évben váltakozva hol a bal, hol a jobb lábára tettem a gyűrűt, amely körülmény természetesen jegyzeteimben fel van tüntetve.

A gyűrűzéssel kapcsolatban a következőkben számolok be tapasztalataimról:

A fészekben levő fiatal madarakat már akkor kell meggyűrűznünk, amikor a fiatalok még nem tudnak az odúból kiugrani, mert a gyűrűzés által nyugalmukban megzavart nagyobb fiak kiszöknek az odúból s még repülni nem tudván, a földön vagy alacsony bokrokban könnyen zsákmányul esnek sok ellenségüknek. Áll ez a nem odúlakó madarakra is.

Az alumínium gyűrű, bár alig néhány centigramm súlyú, mégis nagy teher és nyűg a kis madárkának s különösen télen nagy hidegben sokat kell szenvedniök a tudományért, mert a hideget jól tartó alumínium fagyasztó hatást gyakorol a madár csüdjére. Télen, nagy hidegben mindig azt észleltem, hogy a madár nagyon gyakran felhúzza a meggyűrűzött lábát, hogy azt teste melegével melegesse. Semmi esetre sem tartom helyesnek, hogy ugyanaz a példány a későbbi megfigyelések érdekében mindkét lábára kapjon gyűrűt. Télen már egy gyűrű is szenvedést okoz neki, annál nagyobbat, minél szorosabban van a gyűrű a lábán. Ha pedig a gyűrű laza, könnyen végzetessé válhatik azáltal, hogy valamibe beleakad.

Ez a körülmény vezetett engem arra, hogy egy újabb módszerrel tegyek kísérletet a madárjelölés terén. A kísérletezést az 1928—1929 telén verebekkel meg is kezdettem. A madár szárnyának végső tagján egy kerek celuloíd tárcsát erősíték kívül is, meg belül is, hasonló módon, mint ahogy mostanában a baromfitenyésztők számozzák a baromfit, de lelógó szám nélkül. A módszer értékeiről csak néhány évi tapasztalat után dönthetünk.

Egy fontos megállapítás az, hogy a cinege a Madártani Intézet által használt alumínium gyűrűt 3 évnél tovább nem hordhatja, mert időközben elkopik. Midőn ezt a Madártani Intézetnek bejelentettem, bizonyítékképpen 5 drb. gyűrűt küldöttem be, melyek közül 4 drb. 3 évig, 1 drb. pedig 2 évig volt a cinege lábán. Az előbbi négy drb. már oly vékonyra volt kopva, hogy azokat még egy évig alig hordhatta volna, az 5. azonban még egy évig megfelelt volna céljának, ezt csak azért küldöttem be, hogy a különbséget szemléltessem. Megjegyzem, hogy a gyűrű nem kopik el oly gyorsan a táplálékát röptében kereső fecskén, amelynek lábán nyugalomban marad, ellentétben a folyton mozgó és ugráló cinegével.

Abbeli vizsgálataimat, hogy a cinege életkorát gyűrűzés segítségével megállapítsam, a közbejött világháború miatt nem zárhattam le. Azért itt csak azt említem meg, hogy egyik cinegét 1910 telén jelöltem először kanári gyűrűvel. 1911 telén kapta az 1242. számú alumíniumgyűrűt. Harmadszor került kezembe 1912. év telén, negyedszer 1913. év telén, ötödször pedig 1914 február hó 6.-án, amikor a papírvékonyra kopott gyűrűt újjal cseréltem ki. 1910 év telén tehát már legalább 1 éves volt s így 1914 február havában minden bizonnyal legalább is 5. évében járt. Sajnos, a közbejött világháború a további megfigyeléseket megszakította, pedig ez a cinege az első gyűrűzés óta állandóan kertemben tartózkodó hím volt, amely az egész idő alatt párjával évente kétszer fészkelte váltakozva hol egyik, hol másik odúban. Jó ismerősök voltunk s ahányszor hazatérve kertembe léptem, csaknem mindig ugyanarról az almafáról fogadott cink-cink-cserere köszöntésével. 3 és fél év múlva a háborúból visszatérve vagy nem ismert fel többé, vagy elpusztult. Volt olyan cinegém is, amelyet 1911. év telén gyűrűztem meg és csak 1914. év február havában jelentkezett újra, mert közben olyan cinege nem volt kertemben, amely ne került volna kezembe.

Érdekes megállapítás volt az is, hogy a kertemben a nyár folyamán megjelölt fiak közül a téli etetőn egyetlen egyet sem láttam, azaz jelöltem, pedig mintegy 200 drb.-ot jelöltem meg pár év alatt. Ez azt igazolná, hogy a *Parus*

major szülőhelyére nem tér vissza, de az is valószínű, hogy a megjelölt 200 drb.-nak nagyobb része még tapasztalatlan fiatal korában esett számos ellenségének áldozatává. Sashalomi megfigyeléseim is ezt igazolják, mert itt sem találtam a téli etetőn olyat, amely kertemben kelt ki.

Sashalmon már sokkal kevesebb cinegét jelöltem. Etetőn jelöltem 22/23 telén 1 drb., 23/24 telén 3 drb., 24/25 telén 8 drb., 25/26 telén 10 drb., 26/27 telén 16 drb., 27/28 telén 10 drb., és 28/29 telén csak 2 drb. cinegét.

Hogy miért csappant meg az utolsó évben, azt további megfigyelések fogják felderíteni, de gyanítom, hogy amióta a MOSZ tagjai Sashalmon is számosabbak, azóta a madarak téli etetése is elterjedt a községben és ha csak 2 cinege is megmarad állandó látogatónak minden MOSZ tag téli etetőjén, akkor a Magyar Ornithológusok Szövetsége egyik kitűzött célját elérte.

ÜBER DIE BERINGUNG DER KOHLMEISEN

Von JULIUS PAWLAS

VERFASSER beringte seit 1907 bis zum Ausbruche des Krieges in seinem Garten zu Eperjes etwa 600 Kohlmeisen, teils Junge in den Nisthöhlen, teils Alte im Winter am Futterplatz. Letztere wurden mittels einer Käfigfalle in der Nähe der Wohnungsfenster gefangen. Um neue Besucher des Futterplatzes sofort zu erkennen und um ein wiederholtes Einfangen bereits beringter Vögel zu verhüten, bestutzte Verfasser den eingefangenen Meisen die inneren Schwanzfedern, ausserdem wurde in den einzelnen Jahren abwechselnd einmal der linke, das andere Mal der rechte Lauf beringt. Junge in der Nisthöhle beringt man am besten im Alter, wenn sie durch das Beringen gestört, aus der Höhle noch nicht herauspringen können. Ältere Junge springen nach der Beringung aus der Höhle und werden, weil noch flugunfähig, auf der Erde oder im niedrigen Gesträuch leicht die Beute ihrer zahlreichen Feinde. Der Aluminiumring ist trotz seines geringen Gewichtes doch eine Last für die kleinen Vögel. Im Winter, bei grosser Kälte, konnte Verfasser oft beobachten, dass die Vögel den beringten Lauf zwischen die Bauchfedern steckten, weil der die Kälte gut leitende Aluminiumring den Fuss mit dem Erfrieren drohte. Darum sollten nie beide Läufe der Vögel mit

Ringen versehen werden. Aus diesem Grunde wurden vom Verfasser Versuche mit Flügelringen, ähnlich den zur Markierung des Hausgeflügels gebrauchten, im Winter 1928/29 an Haussperlingen eingeleitet. Über die Verwendbarkeit dieser neuen Methode lässt sich jedoch zurzeit noch kein Urteil fällen. Die Aluminiumringe des Kgl. Ung. Ornith. Institutes nützen sich nach 3 Jahren am Lauf der immer in Bewegung befindlichen Meisen derartig ab, dass sie länger ihren Zweck nicht mehr erfüllen. Die Untersuchungen des Verf., mittels Beringung das Alter der Kohlmeisen festzustellen, wurden durch den Krieg unterbrochen. Ein im Winter 1910 beringtes Exemplar wurde in den darauffolgenden Wintern immer wiedergefangen, bis 6. Februar 1914, stand also zu dieser Zeit wenigstens im 5. Jahre seines Lebens. Es war ein ♂, das jährlich 2mal, abwechselnd 2 Nisthöhlen zu seiner Brut benutzte. Ein zweites Exemplar, im Winter 1911 beringt, kam erst im Februar 1914 wieder an den Futterplatz. Von den im Garten beringten Jungen besuchte im Winter kein einziges Exemplar den Futterplatz, obzwar etwa 200 beringt wurden. Auch im Garten zu Sashalom, wo Verfasser die Versuche nach dem Kriege wieder aufnahm, konnte von den dort erbrüteten und beringten Jungen kein Stück im Winter am Futterplatz beobachtet werden.